4. PRIPOVIJETKE ZA DJECU 4.

WILHELM HAUFF

SAIDOVA SUDBINA

KNJIŽARA Z. i V. VASIĆA, ZAGREB

PRIPOVIJETKE ZA DJECU

IV.

WILHELM HAUFF

SAIDOVA SUDBINA

KNJIŽARA Z. i V. VASIĆA, ZAGREB

WILHELM HAUFF

SAIDOVA SUDBINA.

Priča za djecu

Za vrijeme Harun-al-Rašida, vladara bagdadskog, živio je u Balsori čovjek, po imenu Benezar. On je imao upravo toliko imetka, da je mogao udobno i mirno živjeti, a da se nije morao baviti nikakovim poslom ni trgovinom. Pa ni onda, kad mu se narodio sin, nije odustao od ovoga načina života. »Zašto da u svojoj starosti još mešetarim i trgujem?« govorio je svojim susjedima. »Zar zato, da možda Saidu, svome sinu,, mogu ostaviti hiljadu zlatnika više, ako mi posao dobro pođe za rukom, a hiljadu manje, ako ne uspije? Gdje dvoje jedu, tu se može i treći nahraniti, veli poslovica, pa ako samo bude inače dobar dječak, ne će mu ničega uzmanjkati.« Tako je govorio Benezar i održao svoju riječ; on nije ni svoga sina odgojio za trgovinu ili kakav zanat, ali nije propuštao, da s njime pročita knjige mudrosti, a kako po njegovu mišljenju mlada čovjeka osim učenosti i poštovanja nije ništa resilo više nego okretna ruka i srčanost, dao je već zarana da se vježba u oružju, i Said je doskora među svojim vršnjacima, pače i među starijim mladićima, vrijedio kao junačan borac, a u jašenju i plivanju nije ga nitko nadmašio.

Kad je navršio osamnaestu godinu, pošalje ga otac u Meku, rodno mjesto Prorokovo, da na samome mjestu izvrši svoju molitvu i vjerske dužnosti, koje običaj i zakon traže. Prije nego što je otputovao, pozove ga otac još jednom preda se, pohvali njegovo vladanje, dade mu dobrih pouka, opskrbi ga novcem i onda reče: »Još nešto, moj sine Saide! Ja sam čovjek, koji se ne brine za predrasude ljudske. Ja doduše rado slušam pripovijesti o vilama i čarobnjacima, jer mi kod toga

vrijeme ugodno prolazi, ali sam daleko od toga, da vjerujem, kaošto to čine mnogi neuki ljudi, da ovi duhovi ili što su već, imadu upliva na život i rad ljudi. Ali tvoja majka, koja je već dvanaest godina mrtva, vjerovala je u to kao u koran. Ona mi je pače jednom nasamu, pošto sam joj se zakleo, da ne ću toga nikome nego našem djetetu otkriti, povjerila, da je od svoga poroda bila u vezi s jednom vilom. Ja sam je zato ismijao, ali ipak moram priznati, da su se kod tvoga poroda, Saide, zbile neke stvari, kojima sam se ja sâm zadivio. Čitav je dan padala kiša i grmjelo je, a nebo bilo je tako crno, da se bez svijetla nije ništa moglo čitati. U četiri sata poslije podne jave mi, da mi se narodio dječačić. Pohrlio sam u odaje tvoje majke, da vidim i blagoslovim svoga prvijenca. Ali sve njene služavke stajale su pred vratima, a na moje pitanje odgovorile su, da sada ne smije nitko stupiti u sobu. Zemira, tvoja majka, naredila je svima da izađu napolje, jer želi biti sama. Pokucao sam na vrata, ali badava, vrata su ostala zatvorena.

Dok sam tako malo zlovoljan među služavkama stajao pred vratima, tako se nenadano nebo razvedri, kako to još nikad nisam vidio, a najčudnovatije bilo je to, što se samo iznad našega dragog grada Balsore pojavio čisti, modri nebeski svod. Naokolo ležali su crni oblaci, a munje sijevale su i vijale su se naokolo. Dok sam još taj prizor radoznalo promatrao, rasklope se vrata sobe moje žene. Ja sam ostavio služavke, da još čekaju napolju i sâm sam stupio u sobu, da zapitam tvoju majku, zašto se bila zatvorila. Kad sam ušao, osjetio sam takav omamljivi miris ruža, karamfila i zumbula, da sam se gotovo smutio. Tvoja majka pruži mi tebe i pokaže ujedno na srebrenu sviralicu, koju si imao oko vrata pričvršćenu na zlatnu lančiću, tankom kao svila. »Dobra žena, o kojoj sam ti jednom pripovijedala, bila je ovdje«, reče tvoja majka, »ona je malome dala ovaj dar.« — »To je

dakle bila vieštica, koja je uljepšala vrijeme i ostavila u sobi taj miris ruža i karamfila?« progovorim nepovjerljivo se smijući. »Ali ona je mogla da ga nadari čim boljim, a ne tom sviralicom. Kesom punom zlata, konjem ili sličnim.« Tvoja me majka zaklinjala, da se ne rugam, jer se vile lako razljute pa svoj blagoslov okrenu u kletvu.

Ja sam joj učinio po volji i umuknuo sam, jer je bila bolesna. I mi nijesmo više govorili o ovoj čudesnoj zgodi, do šest godina iza toga, kad je osjetila, pa ma kako mlada još bila, da mora umrijeti. Onda mi je dala sviralicu i naložila mi, da ti je jednom, kad ti bude dvadeset godina, dadem; jer nijednog sata ranije ne smijem te pustiti od sebe. Ona umre. Evo ovdje je dar«, nastavi Benezar i izvadi iz jednog ormarića srebrenu sviralicu na dugačkom zlatnom lancu. »Ja ti ga dajem u tvojoj osamnaestoj godini, mjesto u dvadesetoj, jer ti putuješ, a ja ću se možda, prije nego što se ti povratiš kući, odseliti k svojim djedovima. Ja ne vidim nikakova razborita razloga, da ti još dvije godine ovdje ostaneš, kako je to tvoja zabrinuta majka željela. Ti si dobar i pametan mladić, vješt si u oružju kao čovjek od dvadeset i četiri godine; zato mogu da te danas isto tako proglasim punoljetnim, kao da ti ima već dvadeset godina. A sada putuj s mirom i misli u sreći i nesreći, od koje neka te nebesa očuvaju, na svog oca.«

Tako je govorio Benezar iz Balsore, kad se opraštao od svoga sina. Said se ganut oprosti s njime, objesi lanac oko vrata, zadjene sviralicu za pojas, uzvine se na konja i pojaši na mjesto, gdje se skupljala karavana za Meku. Za kratko vrijeme bilo je na okupu oko osamdeset deva i mnogo stotina jahača. Karavana krene i Said izjaše kroz vrata Balsore, svoga rodnog grada, koji dugo vrijeme više ne će vidjeti.

Novost ovakova puta i mnoge dosad neviđene stvari, koje su se pred njim ređale, ispočetka su ga mogle rastresti. Ali kad su se stali približavati pu-

stinji i kad je kraj bivao sve pustiji i samotniji, tad stane razmišljati o koječemu, a među ostalim i o riječima, kojima ga je otac njegov Benezar otpremio na put.

Izvadi sviralicu, ogleda je s desna i s lijeva te je napokon metne u usta, da pokuša, daje li lijep i jasan glas; ali gledaj, ona se ne oglasi. On nadune obraze; stane duvati svom silom, ali nije mogao da proizvede nijednoga glasa. Zlovodjan s toga beskroisnog dara, turi sviralicu opet za pojas. Doskora skrenu sve njegove misli opet na tajnovite riječi njegove majke. O vilama čuo je on već koješta; ali nikad nije čuo, da bi koji od njihovih susjeda u Balsori bio u vezi s kakovim nadprirodnim genijem, neko dostojanstvo, koje se u toj dobi ne nalazi u daleke zemlje i davna vremena tako, da je on mislio, da danas nema više ovakovih pojava ili da su vile prestale posjećivati ljude i brinuti se za njihov udes.

Ali iako je tako mislio, ipak je uvijek iznova dolazio u napast, da vjeruje, da se nešto tajnovito ili nadprirodno moralo dogoditi njegovoj majci, te je u tim mislima gotovo jedan cijeli dan kao sanjar prosjedio na konju i nije se uplitao u razgovor putnika niti je mario za njihovo pjevanje i smijeh.

Said bijaše vrlo lijep mladić. Oko mu je bilo smiono i vedro, usta puna milja, i kakogod je još bio mlad, ipak je iz cijele njegove pojave izbijalo neko dostojanstvo, koje se u toj dobi ne nalazi tako često, a držanje njegovo, kojim je lako, ali sigurno, u potpunoj bojnoj opremi sjedio na konju, privlačilo je na se poglede mnogoga suputnika. Nekomu se starcu, koji je uza nj jašio, on vrlo svidio i on pokuša da nekim pitanjima iskuša i njegov duh. Said, kojemu je poštovanje prema starosti bilo usađeno u dušu, odgovarao je čedno, ali razborito i oprezno, tako da mu se stari vrlo radovao. Ali kako je duh mladićev već čitav dan bio okupljen samo jednim predmetom, došli su doskora na razgovor o tajanstvenom vilinskom carstvu, a

napokon upita Said iskreno starca, vjeruje li on, da ima vila, dobrih ili zlih duhova, koji čovjeka štite ili progone.

Starac pogladi svoju bradu, zanjiše glavu te onda progovori: »Ne može se poreći, da je ovakovih stvari bilo, premda do dana današnjega nijesam vidio ni duha patuljka ni gorostasnog genija, ni čarobnjaka, a ni vile.« I stari nato započne i ispripovjedi mladiću toliko osobitih priča, da mu se zavrtjelo u glavi i on je sigurno držao, da sve ono, što se dogodilo kod njegova rođenja, promjena vremena, slatki miris ruža i zumbula, ima neko osobito značenje, da on sâm stoji pod osobitom zaštitom jedne moćne, dobre vile, a sviralica da mu nije ni zašto manje darovana, nego da njome prizove vilu u slučaju opasnosti. Sanjao je cijelu noć o dvorovima, začaranim konjima, genijima i sličnom i živio je u pravom vilinskom carstvu.

Ali nažalost morao se već slijedećeg dana uvjeriti, kako su ništetne bile sve njegove sanje u snu i na javi. Karavana je već veći dio dana putovala dobrim korakom naprijed, kad li opaze na najudaljenijem kraju pustinje crne sjene. Jedni su ih držali pješčanim brežuljcima, drugi oblacima, neki opet novom karavanom; tek starac, koji je već mnogo putovao, poviče jasnim glasom, neka se pobrinu za spas, jer da dolazi rulja razbojničkih Arapa. Muškarci pograbe oružje, žene i robu smjeste u sredinu i sve je bilo spremno na napadaj. Tamna masa primicala se lagano ravnicom, te je bila slična jatu roda, koje putuju u daleke zemlje. Malo pomalo sve su se brže primicali i jedva što se pravo počelo razlikovati oružje od ljudi, kad su se već munjevitom brzinom primaknuli i stali navaljivati na karavanu.

Muškarci branili su se hrabro. Ali razbojnika bilo je preko četiri stotine, opkolili su ih sa svih strana, mnoge su već izdaleka poubijali i napokon su navalili sulicama. U tom se strašnom času sjeti Said, koji se neprestano u prvome redu hrabro

borio, svoje sviralice, izvuče je brzo, stavi u usta, dune u nju i — ispusti je opet bolno, jer ni sad nije davala ni najtišeg glaska. Bijesan radi toga okrutnog razočaranja, namjeri i probije jednom Arapinu, koji se isticao svojim prekrasnim odijelom, grudi. Taj se zaljulja i padne s konja.

»Alah! Što si učinio, mladiću!« usklikne pokraj njega starac, »sad smo svi izgubljeni.« A i činilo se, da je tako. Razbojnici čim su naime opazili, da je taj čovjek pao, podignu strašnu viku i navale tako bijesno, da je ono malo neranjenih ljudi bilo časkom raspršeno. Said opazi, da ga je u času opkolilo šest ili sedam ljudi. On je tako spretno mahao svojim kopljem, da se nijedan nije usuđivao približiti mu se. Napokon se jedan ustavi, naravna strjelicu u luk i upravo je htio otpustiti tetivu, kad mu drugi domahne. Mladić bio je spreman na nov juriš. Ali još prije, nego se sasvim spremio, bacio mu je jedan Arapin zamku oko vrata i kolikogod se mučio, da raskine uže, bilo mu je sve uzalud: zamka se sve jače i jače stezala i Said bude zarobljen.

*

Karavana bude napokon sasvim uništena i zarobljena, a Arapi, koji nisu bili svi od istoga plemena, razdijele sad zarobljenike i ostali plijen, te se zatim upute jedni prema jugu, a drugi prema istoku. Kraj Saida jašila su četiri oružana momka, koji su ga često pogledavali s gorkim bijesom i sipali na nj kletve. On opazi, da je onaj čovjek, kojega je on ubio, bio otmen, a možda pače i kakav kraljević. Ropstvo, koje ga je čekalo, bilo je još gore od smrti. Zato je u sebi želio jedino tu sreću, da navuče na se bijes cijele rulje. Jer je on držao, da će ga oni ubiti u svom taboru. Oboružani momci pazili su na svaku njegovu kretnju i kadgod bi se on ogledao, zaprijetili bi mu svojim sulicama. Ali jednom, kad se konj jednoga od njih propeo, okrene brzo glavu i obraduje se, opazivši svoga suputnika starca, za koga je mislio, da je među mrtvima.

Napokon ugledaju u daljini drveće i čadorove. Kad su došli bliže, izađe im ususret čitava bujica djece i žena. Ali čim su ovi izmijenili nekoliko riječi s razbojnicima, stanu strašno tuliti, gledati svi prema Saidu, dizati proti njemu šake i kleti ga. »To je onaj«, vikali su, »koji je ubio velikoga Almanzona, najhrabrijega od svih muževa; on mora umrijeti, a njegovo ćemo meso baciti za plijen čagljevima u pustinji.« Nato navale drvima, grudama zemlje i svime, što im je bilo pri ruci, tako strašno na Saida, da su i sami razbojnici morali posredovati. »Maknite se, maloljetni; udaljite se, žene«, vikali su i stali tjerati kopljima cijelo mnoštvo, »on je u boju ubio velikog Almanzona i on mora umrijeti, ali ne od ruke ženske, nego od mača junačkoga.«

Kad su ispod čadorova dospjeli do jedne čistine, ustave se. Zarobljenike svežu sve dva po dva zajedno, plijen odnesu u čadorove, a Said bude sâm okovan i odveden u jedan veliki čador. Tu je sjedio star, prekrasno obučen čovjek, čiji je ozbiljan i ponosan izgled naviještao, da je on poglavica ove rulje. Ljudi, koji su vodili Saida, stupe preda nj žalosno i pognutih glava. »Jauk žena kazuje mi, što se dogodilo«, progovori čovjek majestetski, dok je redom promatrao razbojnike, »a vaša mi lica to potvrđuju — Almanzor je pao.«

»Almanzor je pao«, odvrate ljudi, »ali ovdje je, Selime, vladaru pustinje, njegov ubojica i mi ga dovodimo, da mu ti sudiš. Na koji način treba da umre? Hoćemo li ga iz daljine ubiti strelicama, hoćemo li ga goniti kroz ulicu od kopaljâ ili želiš, da ga objesimo na uže ili da ga rastrgaju konji?«

»Tko si?« upita Selim, gledajući mrko zarobljenika, koji je pred njim stajao spreman na smrt, ali ipak smion.

Said odgovori na to pitanje kratko, otvoreno:

»Jesi li ubio iz zasjede moga sina? Jesi li ga s leđa probio strelicom ili kopljem?«

»Ne, gospodine!« odvrati Said; »ja sam ga u

otvorenom boju za juriša na naše redove s čela ubio, jer je već osmoricu mojih drugova pred mojim očima bio smaknuo.«

»Je li tako, kako on reče?« upita Selim ljude, koji su ga zarobili.

»Jest, gospodaru, on je Almanzora ubio u otvorenu boju,« odgovori jedan od upitanih.

»Onda nije učinio ništa više ni manje, nego što bi bio učinio svaki od nas,« doda Selim. »On je svladao i smaknuo svoga neprijatelja, koji mu je htio oteti slobodu i život. — Razriješite stoga brzo njegove okove!«

Ljudi ga začuđeno pogledaju te se oklijevajući i preko volje late posla. »Zar dakle ubojica tvoga sina, hrabrog Almanzora, ne će poginuti?« upita jedan gledajući bijesnim pogledima Saida; »da smo ga barem odmah smaknuli!«

»On ne će umrijeti!« usklikne Selim. Ja ga pače uzimam u svoj vlastiti čador; uzimam ga kao svoj dio plijena; neka mi bude slugom.«

Said nije nalazio riječi, kojima bi starome zahvalio. Ali ljudi ostave mrmljajući čador, a kad su ženama i djeci, koji su bili napolju sakupljeni i čekali Saidovo smaknuće, saopćili odluku staroga Selima stanu ovi strašno vikati i urlikati, i uskliknu, da će oni osvetiti Almanzorovu smrt na njegovu ubojici, kad već njegov rođeni otac ne će da izvrši krvnu osvetu.

Ostali zarobljenici budu razdijeljeni u čete, a nekoje puste kući, da sakupe otkupninu za bogatije. Neki budu poslani k stadima i pastirima, a neki opet koje je prije posluživalo deset robova, morali su u ovom taboru obavljati najniže poslove. Ali Saidu bilo je drugačije. Je li tome pomogao njegov smioni, viteški izgled ili tajnovita čarolija kakove dobre vile, da se stari Selim tako za tog mladića zauzeo. To se ne može reći, ali Said je živio u njegovu čadoru više kao sin nego kao sluga. Nepojmljiva sklonost starčeva navukla je na nj neprijateljstvo ostalih slugu. Posvuda sretao je same neprijateljske poglede, a kad

bi sâm prolazio taborom, čuo bi naokolo same psovke i kletve, koje su se njega ticale. Da, kojiput proletjela bi uz njegova prsa i koja strjelica, koja je jamačno bila njemu namijenjena, a samo sviralici, koju je još uvijek na grudima nosio, mislio je da treba zahvaliti, što ga strjelica nije pogodila. Često se tužio Selimu poradi tih napadaja na svoj život. Selim je uzalud nastojao, da te potajne ubojice otkrije, ali se činilo, da se cijela četa urotila protiv ovoga stranca, kojega je on tako zaštićivao. Tad mu jednoga dana progovori Selim: »Nadao sam se, da ćeš mi moći zamijeniti sina, koji je nastradao od tvoje ruke. Nije ni moja ni tvoja krivnja, da to nije moglo biti. Svi su na te ogorčeni, pa te ni ja sâm ubuduće ne mogu više štititi. Jer što koristi tebi ili meni, ako krivce, koji su te potajice ubili, pozovemo na odgovornost i kaznimo. Zato, kad se ljudi vrate sa svog puta, reći ću, da mi je tvoj otac poslao otkupninu i naložit ću nekolicini mojih vjernih, da te otprate kroz pustinju.«

»Ali mogu li se u koga pouzdati, osim u tebe?« upita Said zaprepašteno. »Ne će li me oni putem ubiti?«

»Od toga štiti te zakletva, kojom će mi se morati zakleti i koje još nijedan nije prekršio,« odgovori na većim mirom Selim. Nekoliko dana iza toga vrate se ljudi u tabor i Selim održi svoje obećanje. Poklanja mladiću oružje, odijelo i konja, skupi hrabre muževe, izabere petoricu Saidu za pratnju, naloži im, da se zakunu strašnom zakletvom, da ga ne će ubiti i otpusti ga nato plačući.

Petorica ljudi jašili su mrko i nijemo sa Saidom kroz pustinju. Mladić opazi, kako su nerado vršili nalog, i zadavalo mu je nemalo brige, što su dvojica od njih bila u onome boju, u kojemu je on ubio Almanzora. Kad su otprilike osam sati putovali, začuje Said, da oni nešto međusobno šapću i opazi, da su im lica još tmurnija, nego dosad. On se naprezao, da prisluškuje i razbere, da se razgovaraju nekim jezikom, kojim govori samo ova četa i to samo

kod tajnovitih ili opasnih pothvata. Selim, koji je namjeravao mladića zauvijek zadržati u svom čadoru, mnogi je sat utrošio u tom, da ga nauči te tajnovite riječi. Ali ono, što je on sad razabrao, nije bilo nimalo radosno.

»Tu je ono mjesto,« reče jedan, »gdje smo navalili na karavanu i ovdje je pao najhrabriji čovjek od ruke jednoga dječaka.«

»Vjetar je zameo tragove njegova konja,« nastavi drugi, »ali ja ih nisam zaboravio.«

»I nama na sramotu da još živi i bude slobodan onaj, koji je svoju ruku na nj dignuo? Je li se ikad čulo, da otac nije osvetio smrt svoga sina? Ali Selim postaje star i djetinjast.«

»Pa ako to otac i propušta,« reče četvrti, »dužnost je prijatelja, da osvete paloga druga. Tu, na ovome mjestu morali bismo ga ubiti. To je pravo i običaj od najstarijih vremena.«

»Ali mi smo se starome zakleli,« usklikne peti, »mi ga ne smijemo ubiti. Svoju zakletvu ne smijemo prekršiti.«

»Istina je,« progovore ostali, »mi smo se zakleli, a ubojica može da slobodan izađe iz ruku svojih neprijatelja.«

»Stoj!« poviče jedan, najtmurniji od sviju. »Stari je Selim mudra glava, ali ne tako mudra, kako se misli. Jesmo li mu se zakleli, da ćemo ovoga momka ovamo ili onamo otpremiti? Ne, on nam je samo uzeo zakletvu za njegov život, a taj ćemo mu pokloniti. Ali žarko sunce i šakalski zubi preuzeti će našu osvetu. Ovdje, na tom mjestu svezati ćemo ga i ostaviti neka leži«. Tako je govorio razbojnik, ali se Said već pred nekoliko minuta bio spremio na najgore, i dok je onaj još posljednje riječi govorio, povuče on svoga konja na stranu, oštrim ga udarcem podbode i poleti kao ptica preko ravnice. Pet muževa zapanjilo se za jedan časak. Ali dobro upućeni u ovakove progone, podijele se, stanu ga s desna i s lijeva progoniti i budući da su bolje znali, kako se jaše pustinjom, doskora su dvojica od njih pre-

tekla bjegunca, okrenula se prema njemu, a kad je uzmaknuo na stranu, našao je i tamo dvojicu protivnika, a petoga iza svojih leđa. Zakletva, da ga ne će ubiti, zadržala ih je, da ne upotrijebe svoje oružje. Oni mu sad opet bace iza leđa zamku preko glave, povuku ga s konja, udare nemilosrdno na nj, svežu mu ruke i noge i polože ga na užareni pustinjski pijesak.

Said ih je zaklinjao, da mu se smiluju, vičući obeća im veliku otkupninu, ali oni se smijući uzvinu na svoje konje i odjure. Još je nekoliko časaka prisluškivao laganom kasu njihovih konja, a onda se prepusti, već sasvim izgubljen, svojoj sudbini. Mislio je na svog oca i na jad toga staroga čovjeka, ako mu se sin nikad više ne povrati kući. Mislio je na svoju vlastitu bijedu, što mora tako rano umrijeti, jer mu se činilo sasvim sigurnim, da će morati umrijeti jadnom smrću na vrućem pijesku ili da će ga koji čagalj razderati. Sunce se uspinjalo sve više i više i palilo ga žarom svojim po čelu. Neizmjernom mukom uspije mu napokon, da se malo uzdignu. Ali to mu je slabo olakšalo muke. Dok se tako naprezao, ispala mu je iz odijela sviralica na lančiću. Mučio se, dok mu je uspjelo, da je ustima pograbi. Napokon se njegove usnice dotaknu sviralice, on dune u nju, ali ona mu je i u ovoj groznoj nevolji uskratila svoju službu. Očajan klone nauznak i napokon mu žarko sunce otme svijest; on padne u duboku omamu.

*

Iza mnogo sati probudi Saida neki šum u blizini. Ujedno osjeti, da je nešto pograbilo njegovo rame i on od strave zaviče, jer se nije drugome nadao, nego da je do njega došao čagalj, da ga razdere. Sad ga je pograbilo i za noge; ali on osjeti, da to nisu panđe divlje zvijeri, koje ga obuhvataju, nego ruke čovjeka, koji se vrlo brižno njime bavi i govori s još dvojicom ili trojicom. »On živi,« šaptahu oni, »ali nas drži neprijateljima.«

Napokon otvori Said oči i opazi iznad sebe lice nekoga malenog, debelog čovjeka sa sitnim očima

i dugačkom bradom. Taj ga prijazno osokoli, pomogne mu da se uspravi, pruži mu jela i pića i ispripovijedi mu, dok se on krijepio, da je trgovac iz Bagdada, da se zove Kalum-Bek i da trguje maramama i finim koprenama za žene. On je sad na trgovačkom putovanju, nalazi se na povratku kući i opazio ga je, gdje bijedan i polumrtav leži u pijesku. Njegovo prekrasno odijelo i jarko kamenje njegova bodeža upozorili su ga na nj; on je pokušao sve i sva, da ga oživi, a to mu je sada i uspjelo. Mladić mu zahvali za svoj život; on je naime dobro znao, da bi bio morao jadno poginuti, da nije međutim došao ovamo taj čovjek. Budući da nije sâm imao sredstava, da se udalji odavde, a niti snage, da pješice sâm kroz pustinju putuje, primi zahvalno ponuđeno mu mjesto na jednoj teško natovarenoj devi trgovčevoj i odluči, da će zasad s njim otputovati u Bagdad. Možda će se ondje moći priključiti kojem društvu, koje putuje u Balsoru.

Putem pripovijedao je trgovac svomu saputniku koješta o odličnom vladaru pravovjernih, Harun al Rašidu. Pripovijedao mu je o njegovoj ljubavi za pravdu i njegovoj bistroumnosti, kojom znade izravnati najneobičnije parnice na jedostavan i divotan način. Među ostalim spomene i priču o užaru te priču o posudi s maslinama, stvari, koje svako dijete znade, ali kojima se Said vrlo divio. »Naš gospodar, vladar pravovjernih,« nastavi trgovac, »naš gospodar je osobit čovjek. Ako mislite, da on spava, kao ostali obični ljudi, onda se vrlo varate. Dva do tri sata pred zoru to je sve. a to znadem sasvim sigurno, jer je Mesour, njegov komornik, moj bratić te premda je on šutljiv kao grob, što se tiče tajna njegova gospodara, ipak katkada, srodstvu za volju, natukne ovako nšeto, ako vidi, da bi tkogod od radoznalosti mogao gotovo s uma sići. Umjesto dakle da spava kao drugi ljudi, kalif se noću šulja bagdadskim ulicama i rijetko kad prođe tjedan dana, a da ne doživi kakovu pustolovinu. Vi morate naime znati, kako se vidi već i iz priče o posudi s maslinama, koja je tako istinita, kao riječ prorokova, da on ne obilazi gradom pod stražom i na konju u potpunoj opremi, sa stotinom lučonoša, kako bi mogao, da samo hoće, nego on obučen sad kao trgovac, sad kao mornar, čas kao vojnik, a sad opet kao muftija obilazi okolo i gleda, je li sve pravo i u redu,.

Otud i dolazi, da ni u kojem gradu ljudi nijesu tako uljudni prema svakoj ludi, na koju se namjere, kao u Bagdadu. Mogao bi to naime isto tako biti kalif kao i kakav prljavi Arapin iz pustinje, a drva dosta raste, da bi svi ljudi u i oko Bagdada mogli dobiti udarce po tabanima.«

Tako je govorio trgovac, a Said kolikogod ga je mučila čežnja za njegovim ocem, ipak se radovao, što će vidjeti Bagdad i glasovitog Harun al Rašida.

Iza deset dana stignu u Bagdad, a Said se čudio i divio krasoti toga grada, koji je upravo onda bio na vrhuncu svoga sjaja. Trgovac ga pozove, da pođe s njime k njegovoj kući, a Said to rado prihvati; sad mu je naime u tome mnoštvu ljudi tek palo napamet, da se jamačno ovdje osim zraka i vode iz Tigrisa te noćišta na stepenicama koje mošeje ne može ništa badava dobiti.

Dan nakon njegova dolaska, kad se upravo bio obukao i priznao sâm sebi, da se u ovoj prekrasnoj bojnoj opremi može u Bagdadu bez straha pokazati na ulici i da će sigurno mnogo oko zapeti o nj, stupi trgovac u njegovu sobu. On je promatrao lijepoga mladića lukavim smiješkom, pogladio si bradu, a zatim progovorio: »To je sve vrlo lijepo, mladi gospodine! Ali što će sad da bude od Vas? Čini mi se, da ste vi velik sanjar i da ne mislite na sutrašnji dan. Ili imate kod sebe toliko novca, da možete živjeti prema odijelu, koje nosite?«

»Dragi gospodine Kalum-Bek,« progovori zbunjeno zahumenjeni mladić, »novaca svakako nemam, ali možda ćete mi vi što uzajmiti, da mogu otputovati kući; moj otac će vam sigurno sve u redu povratiti.«

* Naučenjak.

»Tvoj otac, momče?« usklikne Kalum-Bek glasno se smijući. »Mislim, da ti je sunce spalilo mozak. Misliš li, da ti ja samo tako vjerujem čitavu bajku, koju si mi u pustinji pripovijedao, da je tvoj otac bogat čovjek u Alepu, a ti da si njegov jedinac, te ono o navali Arapa i o tvojemu životu u njihovoj četi, i ovo i ono. Već onda ljutile su me tvoje drske laži i bezobraznost. Ja znam, da su u Alepu svi bogati ljudi trgovci, trgovao sam već sa svima, a morao bih bio čuti za nekakvoga Benezara, da taj ima imetak pa ma od šest tisuća tomana.* Dakle, ti si ili slagao, da si iz Alepa, ili je tvoj otac siromašak, čijemu sinu protuhi ne želim pozajmiti ni pare. Pa onda onaj napadaj u pustinji Kad se čulo, otkad je mudri kalif Harun osigurao trgovačke puteve po pustinji, da su se razbojnici usudili oplijeniti karavanu pače i ljude sa sobom odvesti? Pa zato bi se bilo i saznalo. Ali na mome cijelom putu pa ni ovdje u Bagdadu, gdje se sastaju ljudi sa sviju strana svijeta, nije se o tom govorilo. To je druga laž, mladi, drski čovječe!«

Blijed od bijesa htio je Said malenoga zloga čovjeka prekinuti u govoru, ali je taj vikao jače od njega i razmahivao se pritom rukama. »A treća laž, ti bestidni lažac, je priča o taboru Selimovu. Selimovo ime poznato je svima, koji su ikad vidjeli kojega Arapina. Selim poznat je kao najgori i najokrutniji razbojnik, a ti se usuđuješ pripovijedati, da si ubio njegova sina i da te nijesu odmah raznijeli na komade. Da, tvoja drskost seže tako daleko, da govoriš takove nevjerojatnosti, da te je Selim štitio protiv svoje čete, primio u svoj vlastiti čador i otpustio bez otkupnine umjesto da te je objesio o prvo drvo, on, koji je često putnike vješao samo zato, da vidi, kakova su im lica, kad su obješeni. O, ti odvratni lažljivče!«

»A ja ne mogu ništa drugo da rečem,« usklikne mladić, »nego, da je to sve istina. Tako mi duše i prorokove brade!«

* Toman je perzijski zlatnik, vrijedan oko deset dinara.

»Što? Svojom ćeš se dušom zaklinjati?« vikao je trgovac, »svojom crnom, lažljivom dušom? I bradom prorokovom, ti, koji ni sam brade nemaš? Tko će tako da ti vjeruje?«

»Dakako, ja nemam svjedoka,« nastavi Said, »ali nijeste li me našli svezana i u bijedi?«

»To ništa ne dokazuje,« odvrati trgovac, »ti si obučen kao otmen razbojnik, i lako je, da si napao koga, koji je bio od tebe jači, da te je taj nadvladao i svezao.«

»Htio bih vidjeti toga jednoga pa i dvojicu,« odvrati Said, »koji bi me mogli povaliti i svezati, ako mi s leđa ne zabace zamku preko glave. Vi u svojem bazaru* svakako ne znate, što može pojedinac, ako je vješt oružju. Ali vi ste mi spasli život i zato vam zahvaljujem. A što želite sad da sa mnom započnete? Ako mi ne pomognete, onda moram prosjačiti, a ja ne bih htio nikoga sebi ravna zamoliti za kakovu milost. Obratit ću se na kalifa.«

»Tako?« reče trgovac podrugljivo se smijući. »Ni na koga drugoga ne ćete se obratiti nego na našega premilostivog gospodara? To znači otmeno prosjačiti! Da, da! Ali promislite, mladi, otmeni gospodičiću, da put do kalifa vodi pokraj moga bratića Mesoura, i da ja trebam reći samo riječ, da vrhovnog komornika upozorim na to, kako odlično vi umijete lagati. — Ali meni je žao tvoje mladosti, Saide. Ti se možeš popraviti, iz tebe može još nešto da postane. Ja ću te uzeti u svoju daščaru u bazar, tamo ćeš mi godinu dana služiti, a kad ta prođe i ako ne ćeš da kod mene ostaneš, isplatit ću ti tvoju platu i ti možeš da ideš, kud te volja, u Alepo ili Medinu, u Stambul ili Balsoru, a što se mene tiče i k nevjernicima. Dajem ti rok za promišljanje do podneva. Hoćeš li, dobro je, ne ćeš li, izračunat ću ti po najjeftinijoj cijeni putne troškove, koje si mi zadao i mjesto na devi, naplatit ću se tvojim haljinama i svime, što

** Bazar je u gradovima Istoka skupina ulica, u kojima se nalaze same trgovine svakojakom robom.

imaš i bacit ću te na ulicu. Tad možeš da prosjačiš kod kalifa ili muftije, kraj mošeje ili u bazaru.«

S tim riječima ostavi taj zli čovjek nesretnoga mladića. Said je s prezirom gledao za njim. On je bio tako ogorčen zlobom toga čovjeka, koji ga je poveo sa sobom i namamio u svoju kuću samo s tom namjerom, da ga dobije u svoju vlast. Pokušao je, može li pobjeći. Ali prozori bili su okovani rešetkama, a vrata zaključana. Napokon, iza duge borbe sa svojim osjećajima, odluči, da će zasad prihvatiti prijedlog trgovčev i služiti mu u njegovoj daščari. Vidio je, da mu ništa bolje ne preostaje. Jer ako i pobjegne, ipak ne može bez novaca doći do Alepa. Ali on odluči, da će, čim uzmogne, zamoliti kalifa za zaštitu.

*

Slijedeći dan odvede Kalum-Bek svoga novoga slugu u svoju daščaru u bazaru. On pokaže Saidu sve marame, koprene i ostalu robu, kojom je trgovao i razjasni mu njegovu osobitu službu. Ta se sastojala u tom, da Said, obučen kao trgovački sluga, a ne više u svoju bojnu opremu, držeći u jednoj ruci maramu, a u drugoj prekrasnu koprenu, stoji pred vratima daščare, doziva žene ili muškarce, koji prolaze, pokazuje im svoju robu, kazuje za nju cijenu i poziva ljude da kupuju. Sad je tek Said mogao da si razjasni, zašto ga je Kalum-Bek odredio za taj posao. On bijaše malen, gadan starac, pa kad je sâm stajao na vratima i dozivao, tada bi mu koji susjed ili koji prolaznik dobacio kakovu porugljivu dosjetku, koja se njega ticala, ili su mu se dječaci rugali, a žene nazivale su ga plašilo za ptice. Ali svatko je rado pogledao mladoga, vitkog Saida, koji je vrlo pristojno dozivao mušterije i znao spretno i lijepo držati maramu i koprenu.

Kad je Kalum-Bek vidio, da u njegovu trgovinu u bazaru dolazi svakim danom sve više i više mušterija, otkad Said stoji na vratima, postane prema mladiću prijazniji, stane ga hraniti bolje nego dosad i paziti, da mu dade odjeću, u kojoj će izgledati lijep

i otmen. Ali Saida su se slabo doimali takovi dokazi blažega postupanja njegova gospodara te je smišljao cijeloga dana pa i u snovima svojim dobar način, na koji bi se mogao povratiti u svoj rodni grad.

Jednoga se dana u trgovini mnogo kupovalo, a svi sluge, koji su stvari raznosili kućama, bili su već razaslani. Uto stupi u dućan jedna gospođa i kupi još neke stvari. Ona je brzo izabrala i zatraži onda nekoga, tko će joj za dobru napojnicu odnijeti stvari kući. »Za pola sata mogu vam sve poslati«, odgovori Kalum-Bek, »dotle, molim, da se strpite ili da uzmete kakova drugog momka.«

»I vi ste mi trgovac, koji hoće svojim mušterijama dati tuđega momka?« usklikne gospođa. »Ne može li takav momak u gužvi odmagliti s mojim zamotkom? A na koga ću se onda obratiti? Ne, vaša je dužnost po tržnom pravu, da mi date odnijeti moju robu kući i ja se mogu i želim toga držati.«

»Ali počekajte samo pola sata, dobra gospođo!« govoraše trgovac osvrćući se sve bojažljivije. »Svi moji poslužnici su razaslani.«

»To je loša trgovina, u kojoj nema uvijek po nekoliko slugu na raspolaganje,« odvrati razjarena žena. »Ali tamo stoji još jedan takav mladi badavadžija; dođi, momče, uzmi moj zamotak i nosi ga za mnom!«

»Stanite, stanite!« poviše Kalum-Bek. »To je moja oglasna ploča, moj vikač, moj magnet! On ne smije ostaviti praga!«

»Dašto!« odvrati stara gospođa i turi Saidu bez daljnjega promišljanja svoj zamotak pod pazuho; »to je loš trgovac i jadna roba, koja se sama ne hvali nego treba takova dokona derana za reklamu. Hajde, momče, zaslužit ćeš si danas napojnicu.«

»Onda trči u ime Arimana i svijų zlih duhova,« promrmlja Kalum-Bek svome magnetu, »i gledaj da se skoro povratiš. Stara vještica mogla bi me iznijeti na glas po čitavom bazaru, kad bi se dalje ustručavao.«

Said je išao za ženom, koja je lakšim korakom

nego što bi se priličilo njenoj dobi, hrlila trgom i ulicama. Napokon se ustavi pred jednom prekrasnom kućom, zakuca, krila se na vratima rastvore, a ona se uspne mramornim stepenicama i mahne Saidu, da je slijedi. Napokon stignu u jednu visoku, prostranu dvoranu, u kojoj je bilo više sjaja i krasote, nego što je Said ikad vidio. Tamo sjedne stara gospođa izmorena na jastuke, domahne mladiću, da odloži svoj teret, pruži mu malen srebrnjak i naloži mu, da ode.

On je već bio na vratima, kad fini, jasni glas zaviče »Saide!« Začuđen, da ga ovdje znadu, ogleda se i opazi, gdje na jastucima mjesto starice sjedi prekrasna žena, okružena mnogim robovima i služavkama. Said, nijem od udivljenja, prekrsti ruke na grudima i duboko se pokloni.

»Saide, moj dragi mladiću,« progovori gospođa, »kolikogod žalim nezgode, koje su te dovele u Bagdad, ipak je to bilo jedino sudbinom određeno mjesto, gdje će se, ako prije dvadesete godine ostaviš svoj očinski don, riješiti tvoj udes. Saide, imaš li još sviralicu?«

»Dakako da je imam,« usklikne on veselo i izvuče zlatan lanac, »jeste li vi možda ona dobra vila, koja mi je dala ovaj privjesak, kad sam se rodio?«

»Ja sam bila prijateljica tvoje majke,« odgovori vila, »a i tvoja sam prijateljica, dogod ostaneš dobar. Ah, da je tvoj otac, taj lakoumni čovjek, poslušao moj savjet! Ti bi bio izbjegao mnogim nevoljama.«

»Tako je sigurno moralo biti,« odvrati Said. »Ali milostiva vilo, dajte upregnuti jak jugoistočnjak na svoja oblačna kola, uzmite me na njih i odvedite me za par časaka u Alepo mome ocu. Ja ću rado i ustrpljivo onda tih šest mjeseci do svoje dvadesete godine tamo proboraviti.«

Vila se nasmiješi. »Ti znadeš dobro s nama govoriti,« odgovori ona, »ali, jadni Saide, to nije moguće. Ja ne mogu sada, kad ti nisi u svojoj očinskoj kući, ništa čudnovato za te učiniti. Ne mogu te ni iz vlasti toga jadnoga Kalum-Beka izbaviti. On stoji pod zaštitom tvoje moćne neprijateljice.«

»Dakle ja nemam samo dobru prijateljicu,« zapita Said, »nego i neprijateljicu? No, držim, da sam njezin utjecaj već često osjetio. Ali savjetom me ipak možete pomoći? Ne bih li otišao do kalifa i zamolio ga za zaštitu? On je mudar čovjek i zaštititi će me protiv Kalum-Beka.«

»Da, Harun je mudar čovjek!« odvrati vila. »Ali nažalost i on je samo čovjek. On vjeruje svojemu glavnom komorniku Mesouru toliko, koliko samome sebi; a ima i pravo, jer je Mesoura iskušao i našao ga vjernim. A Mesour opet vjeruje tvome neprijatelju Kalum-Beku kao samome sebi, a u tom ima krivo, jer je Kalum-Bek zao čovjek, iako je Mesourov rođak. Kalum je ujedno i zalupan čovjek te je, čini se ovamo vratio, izmislio o tebi neku priču i objesio je svome bratiću komorniku, a taj ju je ispripovijedio kalifu, tako da bi ti, da i odmah sada, dođeš u Harunovu palaču, bio loše primljen, jer ti on ne bi vjerovao. Ali ima drugih sredstava i puteva, da mu se približiš, a u zvijezdama piše, da ćeš ti postići njegovu milost.«

»To je dakako loše,« reče Said žalosno. »Onda ću već još neko vrijeme morati biti dućanski sluga toga nesretnog Kalum-Beka. Ali jednu milost, poštovana gospođo, ipak mi možete iskazati. Ja sam izvježban oružju i najveće mi je veselje bojna igra, u kojoj se bori kopljem, lukom i tupim mačem. A sada drže plemeniti mladići ovoga grada svakoga tjedna takvu bojnu igru. Ali samo ljudi s najljepšom opremom, osim toga samo slobodnjaci smiju da dođu na igralište, a nikako ne smiju da se tamo pojave sluge iz bazara. Kad biste vi samo mogli izraditi, da ja svakog tjedna jednom mogu dobiti konja, odijelo i oružje i da mi se ne može tako lako prepoznati lice —«

»To je želja, kakovu smije da izreče plemenit mlad čovjek,« progovori vila; »otac tvoje majke bio je najhrabriji muž u Siriji, a čini se, da si ti baštinio njegov duh. Upamti ovu kuću. Ti ćeš svakog tjedna ovdje naći konja, dva momka, jahača, nadalje oružje

i odijelo i vodu, kojom ćeš oprati svoje lice pa te ne će nitko moći prepoznati. A sada, Saide, budi zdravo! Izdrži, te budi mudar i krepostan. Za šest mjeseci oglasit će se tvoja sviralica, a uho Zulime otvorit će se na njezine zvukove.«

Mladić se oprosti od svoje neobične zaštitnice sa hvalom i poštovanjem. Upamti točno kuću i ulicu i pođe tad natrag u bazar.

*

Kad se Said povratio u bazar, došao je upravo u pravi čas, da svoga gospodara i majstora Kalun-Beka zaštiti i spasi. Oko trgovine bila je velika navala, dječaci plesali su oko trgovca i izrugivali mu se, a starci su se smijali. On sam stajao je dršćući od bijesa i u velikoj neprilici pred dućanom držeći u jednoj ruci maramu, a u drugoj koprenu. Čudnovat prizor razvio je iz jedne zgode, koja se zbila za odsutnosti Saidove. Kalun se mjesto svoga lijepog sluge postavio pred dućan i izvikivao robu, ali nitko nije htio da od starog, gadnog momka kupuje. Tad su prolazila dva čovjeka niz bazar i htjeli su da za svoje žene kupe darove. Oni su sad opet dolazili ovamo, sve tražeći očima.

Kalum-Bek, koji je to opazio, htio je to iskoristiti i poviče: »Ovamo, gospodo moja, ovamo! Što tražite? Lijepe koprene? Lijepu robu?«

»Dobri starče«, odvrati jedan, »tvoja roba je sigurno vrlo dobra, ali naše su žene čudne, a nastao je običaj u gradu, da se koprene ni kod koga ne kupuju, nego kod lijepog sluge Saida. Mi već pola sata idemo okolo, da ga tražimo, ali ga ne možemo naći. Možeš li nam reći, gdje bismo ga mogli naći. Drugiput ćemo nešto od tebe kupiti.«

»Alahit Alah!« klikne Kalum-Bek prijazno se cereći, »vas je prorok doveo pred prava vrata. K lijepom slugi želite da dođete kupiti koprene? Uđite samo, tu mu je trgovina.«

Jedan se od tih ljudi smijao Kalumovu malenu, ružnu tijelu i njegovoj tvrdnji, da je on

lijepi sluga. Drugi je pak mislio, da mu se Kalum hoće narugati i ne ostane mu ništa dužan, nego ga pošteno izgrdi. To je Kalum-Beka strašno razbijesnilo. On pozove svoje susjede za svjedoke, da se nijedan dućan osim njegova ne zove trgovinom lijepoga sluge, ali susjedi, koji su mu zavidjali za dobar posao, kakav mu je neko vrijeme bio, nijesu htjeli o tom ništa znati, te obadva čovjeka navale sad na staroga lašca, kako su ga nazvali. Kalum branio se više vikom i psovkama, nego šakama i tako je namamio mnoštvo ljudi pred svoj dućan. Pola grada poznavalo ga je kao škrticu i prostaka. Svi koji su se skupili, od srca su mu priuštili udarce, koje je dobivao. Već ga je jedan od one dvojice pograbio za bradu, kad njega netko pograbi za ruku i jednim jedinim udarcem svali na zemlju tako, te mu je turban pao s glave, a papuče daleko odletjele.

Svjetina, koja bi jamačno rado bila vidjela, da netko izmlati Kaluma, zamrmlja glasno, a pratilac svaljenoga ogleda se za onim, koji se usudio srušiti njegova prijatelja. Ali kad opazi, da pred njim stoji visok, snažan mladić žarkih očiju i smiona izgleda, ne usudi se, da ga pograbi, a osobito kad je Kalum-Bek, komu se njegovo izbavljenje pričinilo kao neka priča, pokazao na mlada čovjeka i povikao: »No, što još želite! Tu stoji on, gospodo moja! To je Said, lijepi sluga.« Ljudi, koji su unaokolo stajali, stanu se smijati, jer su znali, da se Kalum-Beku prije događala nepravda. Svaljeni čovjek ustane posramljen i odšepesa sa svojim drugom dalje, a da nije kupio ni koprene ni marame.

»O ti zvijezdo sviju slugu, ti kruno bazara!« klicao je Kalum-Bek vodeći svoga slugu u dućan. »Doista to znači doći u pravi čas, to znači latiti se posla. Ta ležao je čovjek na zemlji, kao da nikad na nogama ni stajao nije, a ja — ja ne bih bio više nikad trebao brijača, da mi očešlja i namaže bradu, da si ti samo dvije minute kasnije došao. Čime ti se mogu odužiti?«

Bio je to samo nagli osjećaj samilosti, koji je upravljao Saidovim srcem i rukom; sad, kad se taj osjećaj smirio, pokajao se gotovo, što je starcu uštedio tu dobru lekciju. Čuperak dlaka manje u bradi bio bi ga učinio barem dvije nedjelje blagim i pokornim. Ali on se ipak požuri, da povoljno raspoloženje starčevo iskoristi i izmoli od njega kao hvalu dopuštenje, da smije svake nedjelje jedno veče upotrijebiti za se, da ode u šetnju ili bilo kuda. Kalum mu to dopusti. On je naime dobro znao, da je njegov prisilni sluga previše razborit, a da bi bez novaca i dobra odijela pobjegao.

Doskora je Said postignuo ono, što je htio. Slijedeće srijede, na dan, kad su se mladi ljudi iz najotmenijih staleža skupljali na jednome trgu, da održe svoje ratne vježbe, reče on Kalumu, da bi želio tu večer upotrijebiti za se, a kad mu ovaj to dopusti, pođe u ulicu, gdje je stanovala vila, zakuca na vratima i odmah se vrata sama otvore. Činilo se, da su sluge bile već pripravljene na njegov dolazak, jer su ga ne pitajući za njegove želje odveli uza stube u jednu lijepu odaju. Tu mu pruže najprije vodu za pranje, koja će učiniti, da ga nitko ne prepozna. On poškropi njome svoje lice, pogleda se zatim u metalno zrcalo i gotovo se sâm ne prepozna. Bio je sad naime opaljen od sunca, imao je lijepu crnu bradu i činilo se, da je bar deset godina stariji, nego što je doista bio.

Nato ga odvedu u drugu odaju, gdje je našao potpuno prekrasno odijelo, kojega se ni sam kalif bagdadski ne bi bio smio stidjeti onoga dana, kad u svem sjaju svoje krasote drži smotru svoje vojske. Osim turbana iz najfinije tkanine sa kopčom od dijamanata i visokim perjem rajčice te odijela od teške, crvene svile, protkane srebrenim cvjetovima, našao je Said prsni oklop od srebrenih kolutova, koji je bio tako fino izrađen, da se kod svake kretnje privijao uz tijelo, a ujedno i tako čvrst, da ga ni koplje ni sulica nijesu mogli prodrijeti. Sablja demeškinja u bogato ukrašenu toku sa drškom, na

kojemu se kamenje Saidu činilo neprocjenjivim, upotpunjavala je njegovu ratnu opremu. Kad je potpuno opremljen opet izašao kroz vrata, pruži mu jedan od slugu svilenu maramu i reče da mu gospodarica kuće šalje ovu maramu: kad njome otare svoje lice, nestat će s njega brade i smeđe boje.

U dvorištu kuće stajala su tri lijepa konja. Na najljepšega od njih uzjaši Said, a na dva ostala njegove sluge i onda otkašu veselo prema mjestu, gdje su se morale držati bojne igre. Sjajem svoga odijela i krasotom svoga oružja privlačio je na se sve poglede, a kad je stupio u krug, koji je opkoljavalo mnoštvo svjetine, nastane žamor udivljenja. To je bila sjajna skupština najhrabrijih i najplemenitijih bagdadskih mladića; vidjelo se, kako i sama kalifova braća gone svoje konje i vitljaju koplja.

Kad je Said dojašio te se činilo, da ga nitko ne poznaje, pojaši prema njemu sin velikoga vezira s nekoliko svojih prijatelja, uljudno ga pozdravi i pozove, da sudjeluje kod njihovih igara, te ga zapita za ime i domovinu. Said navede da se zove Almanzor i da dolazi iz Kaira, da je upravo na putu, a čuo je toliko o hrabrosti i spretnosti bagdadskih plemića, te nije ni časa počasio da ih vidi i upozna. Mladim se ljudima svidi pristojnost i smion izgled Saida - Almanzora. Zapovjede, da mu se dade koplje i pozovu ga, da izabere stranku. Čitavo se naime društvo bilo razdijelilo u dvije stranke, da se pojedince ili u četama međusobno bore.

Ali, ako je već Saidova vanjština svratila na nj pozornost, sad su se svi još više čudili njegovoj neobičnoj spretnosti i okretnosti. Konj mu je bio brži od ptice, a mač mu je još okretnije zujio po zraku. Bacao je koplje tako lako, daleko i sigurno, kao da je strjelica, koju je odapeo iz sigurna luka. Najhrabrije od protivničke stranke svladao je, a na kraju igara tako su ga jednoglasno priznali pobjednikom, da su ga jedan od braće kalifove i sin velikoga vezira, koji su se na Saidovoj strani borili, zamolili, da se i s njima bori. Alija, brata kalifova, svlada, ali sin

velikoga vezira tako mu se hrabro opirao, da su iza duge borbe držali boljim, odgoditi odluku do druge borbe.

Dan iza borbe nije se u cijelom Bagdadu ni o čem drugom govorilo, nego o lijepom, bogatom i hrabrom strancu. Svi, koji su ga vidjeli, pače i oni, koje je on pobijedio, bili su oduševljeni njegovim plemenitim vladanjem, pa se i pred njegovim vlastitim ušima u dućanu Kalum-Beka govorilo o njem, i samo su se ljudi tužili na to, što se ne zna, gdje on stanuje. Slijedeći put nađe u vilinoj kući još ljepše odijelo i još dragocjenije oružje. Ovaj puta se pola Bagdada naguralo, a i sam kalif gledao je sa svog doksata igru. I on se divio strancu Almanzoru i objesi mu, pošto su igre svršile, veliku zlatnu kolajnu na zlatnu lancu oko vrata, da mu pokaže svoje udivljenje. Sasvim je naravno, da je ova druga još sjajnija pobjeda pobudila zavist u mladića bagdadskih. »Zar da dođe stranac ovamo u Bagdad,« govorili su među sobom, da nam otme slavu, čast i pobjedu? Zar da se na drugim mjestima može oholiti time, da između cvijeta bagdadskih mladića nije bilo nijednoga, kojega ne bi mogao svladati?« Tako su govorili i odluče, da će kod slijedeće borbe kao sasvim slučajno petorica ili šestorica u isti mah navaliti na nj.

Saidovim oštrim pogledima nijesu izmaknuli ovi znakovi negodovanja. On je vidio, kako su se skupljali po kutovima, šaputali, i bijesnim pogledima pokazivali na nj. On je slutio, da mu osim kalifova brata i sina velikog vezira, nitko nije osobito sklon, a i oni sami dodijali su mu svojim pitanjima, gdje bi ga mogli naći, čime se bavi, što mu se u Bagdadu svidjelo i sličnim.

Desio se čudnovat slučaj, da je upravo onaj od mladića, koji je Saida-Almanzora najžučljivijim pogledima promatrao i bio mu u duši najveći neprijatelj, nije bio nitko drugi, nego onaj čovjek, kojega je nedavno pred Kalum-Bekovom daščarom svalio na tle, upravo kad je namjerio, da nesretnom trgovcu iščupa bradu. Taj ga je čovjek neprestano pozorno i zavidno promatrao. Said ga je doduše već nekoliko puta svladao, ali to nije bio dovoljan uzrok za takovo neprijateljstvo, i Said se već pobojao, da ga je onaj po stasu ili po glasu prepoznao kao Kalum-Bekova slugu. To bi bilo otkriće, koje bi ga izložilo ruglu i osveti ovih ljudi. Zapreka, o koju su se njegovi zavidnici spotaknuli, temeljila se na njegovu oprezu i hrabrosti kao i na prijateljstvu, koje su mu skazivali brat kalifov i sin velikog vezira. Kad su ovi opazili, da su ga opkolila šestorica, koji nastoje, da ga sruše s konja ili razoružaju, dojure do njega, rastjeraju čitavu četu i zaprijete mladićima, koji su tako izdajnički postupali, da će ih izbaciti iz igrališta.

Više od četiri mjeseca Said je na taj način okušavao svoju hrabrost, kad je jedne večere na povratku s igrališta kući razabrao neke glasove, koji su mu se učinili poznatima. Ispred njega išla su četiri čovjeka, i činilo se, da se polagano hodajući nešto dogovaraju. Kad je Said tiho pristupio bliže, začuje, da govore jezikom Selimove čete u pustinji, i nasluti, da ova četvorica snuju nekakovo razbojstvo. Prva mu je misao bila, da se povuče od njih. Ali kad pomisli, da bi mogao spriječiti kakovo zlo, došulja se još bliže, da prisluškuje, što oni govore.

»Vratar je izričito rekao, ulica desno od bazara,« reče jedan, »onuda hoće i mora noćas s velikim vezirom proći.«

»Dobro,« odgovori drugi.« Velikog se vezira ne bojim; on je starac i nije osobit junak, ali, kaže se, da se kalif dobro bori i ja mu ne vjerujem. Sigurno se za njim šuljaju desetorica ili dvanaestorica od njegove tjelesne straže.«

»Ni božja duša,« odvrati mu treći. »Kadgod su ga tako vidjeli i prepoznali noću, bio je uvijek samo s vezirom ili sa svojim komornikom. Noćas mora biti naš; ali ne smije mu se ništa na žao dogoditi.«

»Ja mislim, da je najbolje,« reče prvi, »da mu bacimo zamku preko glave. Ubiti ga ne smijemo, jer

za njegovo bi truplo dali malu odkupninu, a osim toga ne bismo bili sigurni, hoćemo li je dobiti.«

»Dakle, sat prije ponoći!« reknu svi zajedno i raziđu se jedan ovamo, drugi onamo.

Saida je ta namjera dobrano prestrašila. On odluči da odjuri odmah u palaču Kalifovu, da ga obavijesti o opasnosti, koja mu prijeti. Ali kad je već protrčao nekoliko ulica, padnu mu napamet riječi vile, koja mu je rekla, kako je loše kod kalifa opisan. On pomisli, da bi se možda narugali njegovoj tužbi ili držali pokušajem, da se ulaska vladaru bagdadskom te zato zadrži svoje korake i pričini mu se najboljim, da se pouzda u svoj dobri mač i da kalifa sâm izbavi iz ruku razbojničkih.

On zato ne pođe natrag Kalum-Bekovoj kući, nego sjedne na stepenice jedne mošeje i čekao je tamo, dok se sasvim spustila noć. Tada pođe pokraj bazara u onu ulicu, koju su razbojnici označili i sakrije se iza zida jedne kuće. Stajao je otprilike jedan sat ondje, kad začuje, kako dvojica ljudi lagano dolaze ulicom. Najprije pomisli da je to kalif sa svojim velikim vezirom. Ali jedan od ljudi pljesne u ruke i smjesta dotrče dvojica drugih vrlo tiho uz ulicu od bazara. Oni su neko vrijeme šaptali, a onda se podijele. Trojica sakriju se nedaleko od njega, a jedan je hodao ulicom gore dolje. Noć bijaše vrlo tamna i mračna, tako da se Said morao gotovo sasvim pouzdati u svoje oštro uho.

Opet je prošlo skora pola sata, kad se začuju koraci, koji su išli prema bazaru. Razbojnik ih je također čuo. On se prošulja pokraj Saida prema bazaru. Koraci su dolazili bliže i već je Said mogao da razabere nekoliko tamnih likova. Razbojnik pljesne u ruke, i u isti čas navale ona trojica iz svoga skrovišta. Ljudi, koje su napali, bili su naoružani, jer je on razabrao zvek unakrštenih mačeva. Smjesta izvuče svoju demeškinju i baci se s poklikom: »Dolje neprijatelji velikog Haruna!« na razbojnike, svali prvim udarcem jednoga na zemlju i navali zatim na dva ostala, koji su upravo htjeli da razoružaju jednog čovjeka, kojemu su prebacili zamku preko glave. On udari naglo po užetu, da ga presiječe, ali pogodi pri tom jednog razbojnika tako žestoko u ruku, da mu je odmah odsiječe. Razbojnik sruši se s užasnom vikom na koljena. Sad se okrene četvrti, koji se sdrugim čovjekom borio, protiv Saida, koji se još borio s trećim. Ali čovjek, kojemu su bili bacili zamku, čim osjeti, da je slobodan, pograbi svoj bodež i zarine ga napadaču sa strane u grudi. Kad to opazi onaj, koji je jedini preostao, odbaci svoj mač i pobjegne.

Said nije dugo sumnjao, koga je spasio, jer veći od obojice ljudi pristupi k njemu i reče: »Jedno je tako čudno kao i drugo: ovaj napadaj na moj život ili slobodu i nepojmljiva pomoć i spasenje. Kako ste znali, tko sam ja? Jeste li znali za urotu ovih ljudi?«

»Vladaru pravovjernik,« odgovori Said, »jer ja ne sumnjam, da si to ti. Prolazio sam večeras ulicom El Makek iza nekolicine ljudi, kojih sam tuđi i tajni jezik jednom naučio. Oni su govorili, kako će te zarobiti, a ovoga časnog čovjeka, tvoga vezira, ubiti. Jer je bilo prekasno, da te upozorim, odlučim, da pođem na mjesto, gdje su te htjeli uvrebati, da ti pomognem.

»Hvala ti,« progovori Harun, »uostalom nije dobro zadržavati se na tom mjestu. Uzmi ovaj prsten i dođi s njime sutra u moju palaču. Onda ćemo više o tebi i tvojoj pomoći govoriti i vidjeti, kako te mogu najbolje nagraditi. Hajde, veziru, ovdje nije dobro ostati, oni bi mogli doći natrag.«

Reče i htjede velikoga vezira povući dalje, pošto je mladiću nataknuo prsten na prst. Vezir ga zamoli, da još malo počeka, okrene se i pruži iznenađenom mladiću tešku kesicu. »Mladiću« progovori on, moj gospodar, kalif, može te odlikovati kakogod hoće, pače te može učiniti i mojim nasljednikom. Ja sâm mogu malo da učinim, a ono, što mogu učiniti, bolje je da uradim danas, nego sutra. Zato uzmi ovu kesu. To uostalom ne smije da otkupi moju zahval-

nost. Kadgod budeš imao kakovu želju, dođi mirno k meni.«

Omamljen srećom otrči kući. Ali ovdje bude loše primljen. Kalum-Bek bio je poradi njegova duga izbivanja najprije zlovoljan, a onda zabrinut, jer je pomislio, da bi mogao lako izgubiti dobru reklamu svoje daščare. On ga primi s pogrdama te je bijesnio i divljao kao luđak. Ali Said, koji je bacio pogled u kesicu i našao, da sadržaje same zlatnike, pomisli, da bi sad mogao otputovati u svoju domovinu i bez milosti kalifove, koja jamačno nije bila manja od hvale vezirove, i zato mu ne ostane dužan nijedne riječi, nego mu glasno i jasno reče, da nijednog sata više ne će kod njega ostati. Ispočetka se Kalum-Bek poradi toga veoma uplaši, ali zatim se porugljivo nasmije i reče: »Ti protuho i propalico, ti puka sirotinjo! Kamo ćeš se uteći ako ti ja uskratim pomoć? Gdje ćeš dobiti ručati, a gdje noćište?«

»Zato neka vas ne bude briga, gospodine Kalum-Bek,« odvrati Said prkosno, budite zdravi; mene više vidjeti ne ćete.«

Reče i odjuri kroz vrata, a Kalum-Bek gledao je za njim nijem od čuda. Slijedećeg jutra, kad je stvar dobro promislio pošalje svoje sluge, da posvuda uhode za bjeguncem. Dugo su uzalud tražili, ali napokon se vrati jedan i reče, da je vidio Saida, kako izlazi iz jedne mošeje i ide u jedan saraj za karavane.* On je sasvim izmijenjen, nosi lijepo odijelo, bodež i mač i prekrasan turban.

Kad je Kalum-Bek to čuo, počne kleti i vikne:

»Okrao me je i time se obukao. O, ja glupan!« Onda otrči nadgledniku redarstva, i budući da se znalo, da je rođak Mesouru, vrhovnom komorniku, ne bijaše mu teško dobiti nekoliko redara, da uapse Saida. Said sjedio je pred sarajem za karavane i sasvim se mirno dogovarao s jednim trgovcem, kojega je tamo našao, o putu u Alepo, svoj rodni grad. Uto najednom navali na nj nekoliko ljudi i svežu mu, usprkos njegovu opiranju, ruke na leđima. On ih upita, što im daje pravo na takovo nasilje, a oni mu odvrate, da se to događa u ime redarstva i njegova zakonita gospodara Kalum-Beka. U isti čas pristupi mali, gadni čovjek k njima, stane grditi Saida i rugati mu se, maši se njegova džepa i izvuče na veliko čudo sviju, koji su naokolo stajali s pobjedničkim poklikom kesu punu zlata.

* Javna zgrada, gdje se mogu sklanjati karavane.

»Gledajte! To mi je sve malo pomalo krao taj pokvareni čovjek!« povikne on, a ljudi gledali su s gađenjem na uznika i vikali: »Što! Tako mlad, tako lijep pa ipak tako pokvaren! Na sud, na sud, da ga izbatinaju.« Tako ga odvuku, a dugačka povorka ljudi sviju staleža priključi mu se. Oni su vikali: »Gledajte, to je lijepi sluga iz bazara — on je okrao svoga gospodara i pobjegao — dvjesta zlatnika mu je ukrao.«

Redarstveni nadzornik primi uznika vrlo ozbiljno i mrko. Said htjede da govori, ali mu činovnik zapovjedi, da šuti i presluša samo maloga trgovca. On mu pokaže kesu i upita, je li mu to zlato ukradeno. Kalum-Bek se na to zakune. Njegova mu je kriva prisega doduše pomogla, da dobije zlato, ali ne lijepoga slugu, koji mu je vrijedio hiljadu zlatnika. Sudac je naime rekao:

»Po zakonu, koji je moj moćni gospodar, kalif, tek pred nekoliko dana pooštrio, kažnjava se svaka krađa, koja prelazi stotinu zlatnika i koja se desi u bazaru, vječnim progonstvom na jedan pusti otok. Tat dolazi upravo u pravo vrijeme; on napunja broj od dvadesetorice ovakovih momaka; sutra ćemo ih ukrcati na lađu i odvesti u more.«

Said bijaše očajan. On je zaklinjao činovnika, da ga sasluša, da mu dopusti da samo jednu riječ s kalifom progovori, ali nije naišao na milost. Kalum-Bek, koji se sad kajao za svoju prisegu, također ga je zagovarao, ali sudac odgovori: »Ti imaš svoje zlato i budi zadovoljan. Hajde kući i budi miran, inače ću te za svako opiranje kazniti globom od de-

set zlatnika.« Kalum zašuti žalostan. A sudac dade znak i nesretni Said bude odveden.

Odvedu ga u mračnu i vlažnu tamnicu. Tu je ležalo na slami devetnaest bijednika, koji ga dočekaju kao svoga plačidruga sa surovim smijehom i kletvama na suca i kalifa. Kakogod je bila njegova sudbina grozna, kakogod mu je bila užasna pomisao na zatočenje na pustom otoku, ipak mu je bila neka utjeha u tom, što će već sutra biti izbavljen iz te grozne tamnice. Ali on se vrlo varao, kad je mislio, da će stanje na brodu biti bolje. U najdonji dio broda, gdje se nije moglo ni uspravno stajati, bude bačeno dvadeset provalnika i tamo su se gurali i tukli za najbolja mjesta.

Sidro bide dignuto, a Said je gorko plakao, kad se počeo micati brod, koji će ga odvesti od njegove domovine. Tek jednom dnevno davali su im malo hljeba, voća i gutljaj slatke vode, a u brodu bilo je tako mračno, da su se uvijek morala donositi svijetla, kad su uznici dobivali hranu. Gotovo svakog drugog ili trećeg dana nalazio se među njima po koji mrtvac, jer je zrak u tome vodenom zatvoru bio vrlo nezdrav, a Said se uzdrži samo svojom mladošću i svojim dobrim zdravljem.

Već su dvije nedjelje bili na vodi, kad li jednoga dana valovlje jače zašumi i na brodu nastane neobičan šum i trčanje.

Said je slutio, da se sprema oluja. To mu je pače bilo i ugodno, jer se nadao, da će onda umrijeti.

Brod se sve jače i jače ljuljao i bacao te se napokon uz oštar tresak zaustavi. S palube zaori krika i jauk i pomiješa se sa šumom valova. Napokon se opet sve smiri, ali u isti čas otkrije jedan od robijaša, da voda prodire u brod. Oni stanu kucati na zaklopljena vrata, koja su bila na stropu, ali nitko im nije odgovarao. Kad je zatim stala voda sve jače i jače prodirati, upru se sjedinjenom snagom o vrata i razbiju ih.

Uspnu se uza stepenice, ali gore ne nađu više ni žive duše. Sva posada s broda bila se spasila u

čamce. Sad padne većina robijaša u očajanje. Oluja je naime sve jače bijesnila. brod je pucao i tonuo. Još su nekoliko sati sjedili na palubi držali svoju zadnju gozbu s ostacima, koje su našli na brodu. Tad se oluja ponovno digne, brod se otkine s klisure na kojoj se bio nasukao, i razbije se.

Said je obuhvatio jarbol i držao ga čvrsto, kad je već brod potonuo. Valovi bacali su ga ovamo i onamo. Ali on se podržavao, veslajući nogama, uvijek na površini. Tako je u neprekidnoj smrtnoj opasnosti plovio pola sata. Uto ispadne lančić sa sviralicom opet iz njegova odijela, i još je jednom htio pokušati, svira li. Jednom se rukom čvrsto prihvati, drugom uzdigne sviralicu do usta, zapuše. Jasan, bistar glas odjekne i u isti se čas slegne oluja, a valovi se izravnaju, kao da se po njima prolilo ulje. Jedva što se olakšano dišući ogledao oko sebe, ne bi li gdje ugledao komadić zemlje, kad se jarbol ispod njega stane na čudnovat neki način širiti i micati, i na svoje veliko zaprepaštenje opazi on, da ne jaši više na drvetu, nego na ogromnom dupinu. Ali iza nekoliko časaka opet se sabere, a kad opazi, da dupin doduše brzo ali mirno i pouzdano pliva svojim putem, znao je, da ga je na taj čudnovati način spasila srebrena sviralica i dobra vila, te se žarko i srdačno zahvali.

Strelovitom brzinom nosio ga je njegov čudnovati konj kroz valove i još prije nego što se spusti večer, ugleda zemlju te razbere široku rijeku u koju dupin odmah i zakrene. Uza struju plovio je dupin laganije, a da ne smalakše izvadi Said, koji se iz priča sjećao, kako se mora čarati, sviralicu, zasvira glasno i srdačno i zaželi dobar ručak. Smjesta se riba ustavi, a iz vode izroni stol, pun bogatih jela, tako malo mokar, kao da je osam dana stajao na suncu. Said se pošteno prihvati jela, jer mu je hrana za vrijeme robije bila jadna i bijedna, i kad se dobrano nasitio, zahvali. Stol uroni opet u vodu, a on podbode dupina, koji odmah zaplovi dalje uz rijeku.

Sunce je već stalo zapadati kad Said ugleda u mračnoj daljini veliki grad, kojega mu se minareti* pričine slični bagdadskim. Pomisao na Bagdad nije mu bila vrlo ugodna, ali njegovo pouzdanje u dobru vilu bilo je tako veliko, te je čvrsto vjerovao, da ona ne će pustiti, da opet padne u ruke gadnoga Kalum-Beka. Na obali, otprilike jednu milju daleko od grada i blizu rijeke ugleda prekrasan dvorac a na njegovo veliko čudo, skrene dupin prema njemu.

Na krovu te kuće stajalo je nekoliko lijepo obučenih muškaraca, a na obali opazi Said veliko mnoštvo slugu, i svi su gledali u njega i od čuda sklapali ruke. Kod mramornih stepenica, koje su iz vode u dvorac vodile, ustavi se dupin, i jedva što je Said jednom stupio na stepenice, već je dupina netragom nestalo. U isti mah dotrči nekoliko slugu niza stepenice te umole Saida u ime svoga gospodara, da dođe gore k njemu te mu ponude suhe haljine. On se brzo presvuče i pođe za slugama na krov, gdje nađe trojicu ljudi, od kojih mu najljepši i najviši prijazno i ljubazno dođe u susret: »Tko si, čudnovati strančе,« reče on, »koji krotiš morske ribe te ih upravljaš na desno i na lijevo kao najbolji jahač svoga bojnog konja? Je si li čarobnjak ili čovjek, kao i mi?«

»Gospodine!« odvrati Said, »meni je posljednjih nedjelja zlo išlo; ali ako vas zanima, ja ću vam pričati.« I sad počne te ispripovijedi ovoj trojici svoju povijest, od onoga časa, kad je ostavio kuću svoga oca sve do svojega čudnovatog spasenja. Često su ga prekidali znakovima čuđenja i udivljenja. Ali kad je on svršio, progovori gospodar kuće, koji ga je tako ljubazno primio: »Ja vjerujem tvojim riječima, Saide! Ali ti si nam pripovijedao, da si kod natjecanja dobio lanac i da ti je kalif poklonio prsten. Možeš li nam to pokazati?«

»Ovdje na svojem srcu pohranio sam obadvoje,« odvrati mladić, »i tek sa svojim životom bio bih dao

* minaret je tanak toranj uz muslimansku džamiju.

te dragocjene darove. Držim naime svojim najslavnijim i najljepšim djelom što sam velikoga kalifa izbavio iz ruku njegovih ubojica.« Ujedno izvuče lanac i prsten i pruži ih ljudima.

»Tako mi brade prorokove, to je on, to je moj prsten!« usklikne lijepi visoki čovjek. »Veliki veziru, daj da ga zagrlimo, jer ovdje stoji naš spasitelj.« Saidu činilo se, da sanja, kad su ga ova dvojica obujmila. Ali ubrzo baci se na zemlju i progovori: »Oprosti, vladaru pravovjernih, da sam tako pred tobom govorio. Jer ti nisi nitko drugi nego Harun al Rašid, veliki kalif bagdadski.«

»Da, to sam ja, i tvoj prijatelj!« odgovori Harum, »i od tog časa neka se tvoja sudbina promijeni. Pođi sa mnom u Bagdad, ostani u mojoj okolini i budi jedan od mojih najpouzdanijih ljudi. Ti si doista one noći pokazao, da ti Harum nije ravnodušan i ja ne bih svakoga od svojih najvjernijih slugu htio da ovako iskušam.«

Said zahvali kalifu. Obeća mu, da će uvijek ostati kod njega, kad se vrati s puta k svome ocu, koji je sigurno u velikoj brizi za njim, a kalif mu to i povladi. Oni uzjašu doskora na konje i prispiju još prije zalaska sunca u Bagdad. Kalif odredi Saidu dugačak niz prekrasno uređenih soba u svojoj palači i obeća mu još osim toga, da će dati sagraditi za nj kuću.

Na prve vijesti o tom događaju dohrle k Saidu stari njegovi drugovi u oružju, brat kalifov i sin velikog vezira. Oni ga ogrle kao spasitlja ovih vrijednih muževa i zamole ga, da im bude prijatelj. Ali se zapanje od čuda, kad im on reče: »Ja sam već odavna vaš prijatelj« i kad izvuče lanac, koji je dobio kao nagradu kod natjecanja te ih stane sjećati na ovo i na ono. Oni su ga uvijek vidjeli tek opaljena suncem, s dugačkom crnom bradom i tek kad je ispripovijedao, kada i zašto se preobražavao i kad je za svoje opravdanje dao donijeti tupo oružje te se s njime borio i tako im dokazao, da je on Almanzor

Hrabri, tek onda ga radosno kličući ponovno zagrle i držali su se sretnima, što imadu takova prijatelja.

Slijedećeg dana, kad je Said s velikim vezirom sjedio upravo kod kalifa, uđe Mesour, vrhovni komornik i reče: »Vladaru pravovjernih, ako može biti, molim te za jednu milost.«

»Hoću da najprije čujem, odvrati Harun.

»Napolju stoji moj dragi pravi bratić Kalum-Bek, znatan trgovac u bazaru,« progovori on; »on ima neki čudnovat posao s jednim trgovcem iz Alepa, čiji je sin kod Kalum-Beka služio, zatim ga okrao i pobjegao, da nitko ne zna, kamo. Ali sad traži otac od Kaluma svoga sina, a taj ga nema. On želi zato i moli milost, da ti, po svojoj velikoj mudrosti i pravednosti, izrečeš presudu između čovjeka iz Alepa i njega.«

»Ja ću suditi,« reče kalif. »Za pola sata neka tvoj gospodin bratić sa svojim protivnikom stupi u sudbenu dvoranu.«

Kad je Mesour zahvaljujući otišao, progovori Harun: »To nije nitko drugi nego tvoj otac, Saide, i budući da sam srećom sve doznao, kako jest, sudit ću kao Salamun. Ti ćeš se, Saide, sakriti iza zastora na mom prijestolju, dok te ne pozovem, a ti, veliki veziru, daj mi smjesta dopremiti ovamo zloga i naglog suca. Trebat ću ga kod preslušavanja.«

Obojica učine, kako je zapovjedio. Saidovo srce kucalo je jače, kad je vidio kako ulazi u sudbenu dvoranu njegov otac, blijed i ojađen, nesigurna koraka, a Kalum-Bekov fini, sigurni smiješak, kojim je svojemu bratiću, komorniku šaputao tako ga razljuti, da bi se najradije bio maknuo iza zastora i oborio na nj. Svoje je najveće muke i brige imao da zahvali tome lošem čovjeku.

U dvorani bilo je mnogo ljudi, koji su htjeli da čuju kalifa, kad izriče pravdu. Čim se vladar bagdadski smjestio na svom prijestolju, naloži veliki vezir ljudima, da se smire i zapita, tko ovdje stupa kao tužilac pred svog gospodara.

Kalum-Bek stupi drska lica naprijed i progovori: »Pred nekoliko dana stajao sam pred vratima svoje trgovine, kad li jedan glasnik, s kesom u ruci, a s ovim čovjekom pokraj sebe prolazeći između dućana i viče: »Kesu zlata onome, koji znade što o Saidu iz Alepa! Ovaj je Said bio u mojoj službi i ja zato povičem: ‚Ovamo prijatelju! ja mogu da zaslužim kesu.' Ovaj čovjek, koji se sad tako neprijateljski prema meni drži, pristupi ljubazno k meni i upita me, šta znam. Ja odgovorim: »Vi ste sigurno Benezar, njegov otac?« a kad je on to veselo potvrdio, ispripovjedim mu, kako sam mladića našao u pustinji, spasio ga i njegovao te doveo u Bagdad. U radosti svoga srca pokloni mi on kesu. Ali čujte ovoga ludog čovjeka. Kad sam mu dalje pripovijedao, da je njegov sin u mene služio, da se loše vladao, da me je okrao i pobjegao, on ne će to da vjeruje, već nekoliko dana visi na meni, traži natrag svog sina i svoje novce, a ni jedno ni drugo ne mogu da mu dadem, jer mi novac pripada za vijesti, koje sam mu dao, a njegova nevaljala sina ne mogu mu stvoriti ovdje.«

A sad progovori i Benezar. On opiše svoga sina, kako je plemenit i krepostan, i da nikad ne bi mogao biti tako pokvaren, da krade. On zatraži od kalifa, da povede strogu istragu.

»Ja se nadam,« progovori kalif, »da si ti, kao što je dužnost, prijavio krađu, Kalume?«

»To se razumije!« reče ovaj smiješeći se. »Doveo sam ga pred suca na redarstvu.«

»Neka dođe sudac!« zapovijedi kalif.

Na opće čuđenje, on se smjesta pojavi, kao da su ga čarolijom ovamo dopremili. Kalif ga upita, da li se sjeća te rasprave, i on prizna slučaj.

»Jesi li preslušao mladića, je li on priznao krađu? upita Harun.

»Ne, on je bio pače tako tvrdokoran, da nije htio nikome drugome da prizna nego Vama!« odvrati sudac.

»Ali ja se ne sjećam, da sam ga vidio« reče kalif.

»Pa i zašto biste ga vidjeli! Onda bih morao svakoga dana slati pred vas čitavu rpu ovakovih lopova, koji žele da govore s vama.«

»Ti znaš, da je moje uho svakome otvoreno,« odgovori Harun, »ali jamačno bili su dokazi za krađu tako jasni, da nije bilo potrebno, mladića dovoditi pred moje oči. Jesi li imao svjedoke, da je novac, koji ti je bio ukrađen, tebi pripadao, Kalume?«

»Svjedoke?« upita on problijedivši. »Ne, svjedoka nisam imao, a vi znate, vladaru pravovjernih, da jedan zlatnik naliči drugome. Otkuda bih mogao uzeti svjedoke, da upravo ovih stotinu zlatnika manjka iz moje blagajne?«

»Po čemu si tad prepoznao, da ona svota upravo tebi pripada?« upita kalif.

»Po kesi, u kojoj se nalazila,« odvrati Kalum.

»Imaš li kesu ovdje?« ispitivao je on dalje.

»Tu je,« reče trgovac, izvuče kesu i pruži je velikom veziru, da je on pruži kalifu.

Ali ovaj usklikne hineći začuđenje: »Tako mi brade prorokove! Ta kesa da je tvoja, ti pseto? Meni je pripadala ova kesa i ja sam je dao sa stotinu zlatnika, jednom dobrom mladom čovjeku, koji me je izbavio iz velike opasnosti.«

»Možeš li na to prisegnuti?« upita kalif.

»Isto tako, kao što želim, da jednom dođem u raj,« odvrati vezir, »jer ju je moja kćerka sama izradila.«

»Tako, tako!« usklikne Harun. »Pa onda si i ti, suče, bio lažno obaviješten? Zašto si vjerovao, da ova kesa pripada trgovcu?«

»On je prisegnuo,« odgovori plašljivo sudac.

»Dakle si krivo prisegnuo?« zagrmi kalif na trgovca, koji je blijed i dršćući pred njim stajao.

»Alah, Alah!« poviče ovaj. »Ja sigurno ne ću ništa da govorim protiv velikoga vezira; ta on je vjerodostojan svjedok, ali, ah! kesa je ipak meni pripadala, a ta ništarija Said ju je meni ukrao. Dao bih tisuću tomana, da mi je on sad ovdje.«

»Što si s tim Saidom učinio?« zapita kalif. »Kaži kud se mora poslati po nj, da preda mnom sve prizna!«

»Ja sam ga poslao na jedan pusti otok,« progovori sudac.

»O Saide, sine moj, sine!« usklikne nesretni otac i zaplače.

»Onda je dakle priznao svoje zločinstvo?« pitao je Harun dolje.

Sudac problijedi. Vrtio je očima ovamo onamo, a napokon progovori: »Ako se još mogu da sjetim — priznao je.«

»Ti to dakle ne znaš sigurno?« nastavi kalif strašnim glasom. »Onda ćemo njega samoga zapitati. Izađi, Saide, a ti, Kalume, isplati prije svega hiljadu tomana, jer je on sad ovdje.«

Kalum i sudac mislili su, da vide pred sobom sablast. Padnu ničice i uskliknu: »Milost, milost!« Benezar, napola bez svijesti od radosti, pohrli u zagrljaj svome sinu. Ali kalif upita sad željeznom strogošću: »Suče, ovdje stoji Said; je li priznao?«

»Nije, nije!« urlikao je sudac, »ja sam saslušao samo Kalumovu optužbu, jer je on ugledan čovjek.«

»Jesam li te zato postavio sucem za sve, da slušaš samo otmene ljude?« usklikne Harun al Rašid plemenitim gnjevom. »Na deset te godina progonim na jedan pusti otok usred mora. Tamo možeš razmišljati o pravdi. A ti, jadni čovječe, koji budiš polumrtve, ne da ih spasiš, nego da ih učiniš svojim robovima, ti ćeš platiti tisuću tomana, kako je rečeno, jer si ih obećao, ako dođe Said, da svjedoči za te.«

»Kalum se radovao, da je tako jeftino izašao iz toga zla posla i upravo je htio da zahvali dobrostivom kalifu. Ali taj nastavi: »Za krivu prisegu poradi onih stotinu zlatnika dobit ćeš stotinu udaraca po tabanima. Nadalje ima Said da odluči, hoće li uzeti

tvoj cijeli dućan i tebe kao trhonošu ili je zadovoljan sa deset zlatnika za svaki dan, koji ti je služio.«

»Pustite nesretnika neka ide!« usklikne mladić, »ja ne ću ništa, što je njemu pripadalo.«

»Ne,« odvrati kalif, »ja želim, da ti dobiješ zadovoljštinu. Ja biram mjesto tebe po deset zlatnika za dan, a ti sračunaj, koliko si dana bio u njegovim pandžama. A sad uklonite te nesrećnike.«

Njih odvedu, a kalif povede Benezara i Saida u drugu dvoranu. Tamo sâm ispripovijedi Benezaru, na kako čudnovat način ga je Said spasio i samo ga je od časa do časa prekidalo jaukanje Kalum-Bekovo, kojemu su upravo u dvorištu izbrajali njegovih stotinu zlatnika na tabane.

Kalif pozove Benezara, da sa Saidom kod njega u Bagdadu živi. On pristane i otputuje još samo jednom kući, da donese svoj veliki imetak. A Said je kao knez živio u palači, koju mu je zahvalni kalif dao sagraditi. Brat kalifov i sin velikoga vezira bili su mu drugovi, a u Bagdadu postalo je poslovicom: »Htio bih, da sam tako dobar i sretan kao Said, sin Benezarov.«

„TIPOGRAFIJA" D. D. ZAGREB